

Dönem: 22

Yasama Yılı: 4

TBMM

(S. Sayısı: 1003)

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/891)

Not: Tasarı, Başkanlıkça Adalet, Anayasa ve Dışişleri Komisyonlarına havale edilmiştir.

T.C.

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar

Genel Müdürlüğü

Sayı: B.02.0.KKG.0.10/101-949/4499

29.9.2004

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulunca 9.8.2004 tarihinde kararlaştırılan “Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı” ile gerekçesi ilişikte gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Recep Tayyip Erdoğan

Başbakan

GEREKÇE

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin denetim organı olan İnsan Hakları Komitesinin, Sözleşmede yer alan hakların ihlali nedeniyle mağdur olan bireylerden gelen şikâyetleri kabul etme ve inceleme yetkisi, Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokol ile düzenlenmiştir. Ek İhtiyari Protokol, BM Genel Kurulunun 2200A (XXI) sayılı kararı uyarınca 16 Aralık 1966 tarihinde imza, onay ve taraf olmaya açılmış, 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

3 Şubat 2004 tarihinde ülkemiz tarafından imzalanan Ek İhtiyari Protokole 104 ülke taraf olmuştur. Avrupa Birliğine (AB) yeni üye olan tüm ülkeler ile ülkemiz dışındaki aday ülkeler (Romanya ve Bulgaristan) Ek İhtiyari Protokole taraftır.

2003 yılı AB Katılım Ortaklığı Belgesinde “Güçlendirilmiş Diyalog ve Siyasi Kriterler” başlığı altında Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokolün onaylanması 2003-2004 yıllarında ülkemizin yerine getirmesi gereken hususlar arasında sayılmaktadır.

Ülkemizde son yıllarda yürütülen insan haklarına ilişkin yasal çalışmalar doğrultusunda, taraf olmadığımız temel insan hakları belgelerine katılarak bu konudaki yasal çerçeveyi tamamlamaya yönelik faaliyetler hızlandırılmıştır. Bu bağlamda, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokole taraf olunması, insan hakları konularına öncelik veren Hükümetimizin bu alanda aldığı kapsamlı önlemlerin yeni bir örneğini oluşturacaktır.

Dışişleri Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Dışişleri Komisyonu

Esas No.: 1/891

Karar No.: 94

18.10.2005

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı, Komisyonumuzun 13 Ekim 2005 tarihli 22 nci toplantısında Dışişleri Bakanlığı temsilcilerinin katılmalarıyla görüşülmüştür.

Söz konusu Ek İhtiyari Protokol ile 4.6.2003 tarihinde 4868 sayılı Kanunla onaylanmış bulunan Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin denetim organı olan İnsan Hakları Komitesine, insan hakları ihlalleri nedeniyle mağdur olan bireylerden gelen şikâyetleri kabul etme ve inceleme yetkisi verilmektedir.

Ülkemiz, son yıllarda insan hakları alanında hem iç hukukta gerekli değişiklikleri yapmak hem de bu alandaki uluslararası sözleşmelere katılmak suretiyle Avrupa standartlarına uyum sağlamayı amaçlamaktadır.

Adı geçen Protokole taraf olunması ile insan haklarının uluslararası alanda korunmasına yönelik yeni güvenceler getireceği düşünülen Tasarı, Komisyonumuzca benimsenmiş ve Tasarının maddelerine geçilmesine karar verilmiştir. Tasarının 1 inci, 2 nci, 3 üncü maddeleri ile tümü aynen kabul edilmiştir.

Raporumuz, Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Başkanlığa saygı ile arz olunur.

Başkan	Başkanvekili	Kâtip
<i>Mehmet Dülger</i>	<i>Eyyüp Sanay</i>	<i>Metin Yılmaz</i>
Antalya	Ankara	Bolu
Üye	Üye	Üye
<i>Ramazan Toprak</i>	<i>Ahmet Edip Uğur</i>	<i>Aziz Akgül</i>
Aksaray	Balıkesir	Diyarbakır
Üye	Üye	Üye
<i>Abdübaki Türkoğlu</i>	<i>Muzaffer Gülyurt</i>	<i>Şükrü Mustafa Elekdağ</i>
Elazığ	Erzurum	İstanbul
Üye	Üye	Üye
<i>Hüseyin Kansu</i>	<i>Onur Öymen</i>	<i>Ufuk Özkan</i>
İstanbul	İstanbul	Manisa
	Üye	
	<i>Nihat Eri</i>	
	Mardin	

HÜKÜMETİN TEKLİF ETTİĞİ METİN

DIŞİŞLERİ KOMİSYONUNUN
KABUL ETTİĞİ METİN

**MEDENİ VE SİYASİ HAKLARA İLİŞKİN
ULUSLARARASI SÖZLEŞMEYE EK
İHTİYARİ PROTOKOLÜN ONAYLAN-
MASININ UYGUN BULUNDUĞUNA DAİR
KANUN TASARISI**

**MEDENİ VE SİYASİ HAKLARA İLİŞKİN
ULUSLARARASI SÖZLEŞMEYE EK
İHTİYARİ PROTOKOLÜN ONAYLAN-
MASININ UYGUN BULUNDUĞUNA DAİR
KANUN TASARISI**

MADDE 1. - 3 Şubat 2004 tarihinde New York'da imzalanan "Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokol"ün, beyanlar ve çekincelerle birlikte onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE 1. - Tasarının 1 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 2. - Tasarının 2 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3.- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

MADDE 3. - Tasarının 3 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

Recep Tayyip Erdoğan

Başbakan

Dışişleri Bak. ve Başb. Yrd.

A. Gül

Devlet Bakanı

B. Atalay

Devlet Bakanı

G. Akşit

Milli Savunma Bakanı

M. V. Gönül

Millî Eğitim Bakanı

H. Çelik

Ulaştırma Bakanı

B. Yıldırım

Sanayi ve Ticaret Bakanı

A. Coşkun

Devlet Bak. ve Başb. Yrd.

A. Şener

Devlet Bakanı

A. Babacan

Devlet Bakanı

K. Tüzmen

İçişleri Bakanı

A. Aksu

Bayındırlık ve İskân Bakanı

Z. Ergezen

Tarım ve Köyişleri Bakanı

S. Güçlü

En. ve Tab. Kay. Bakanı

M. H. Güler

Çevre ve Orman Bakanı

O. Pepe

Devlet Bak. ve Başb. Yrd.

M. A. Şahin

Devlet Bakanı

M. Aydın

Adalet Bakanı

C. Çiçek

Maliye Bakanı

K. Unakıtan

Sağlık Bakanı

R. Akdağ

Çalışma ve Sos. Güv. Bakanı

M. Başesgioğlu

Kültür ve Turizm Bakanı

E. Mumcu

MEDENİ VE SİYASİ HAKLARA İLİŞKİN ULUSLARARASI SÖZLEŞMEYE EK İHTİYARİ PROTOKOL

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 16 Aralık 1966 tarih ve 2200 A (XXI) sayılı Kararıyla kabul edilip imza, onay ve katılıma açılmıştır. İhtiyari Protokol 9. maddeye uygun olarak 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu Protokole Taraf Devletler,

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (bundan böyle Sözleşme diye anılacaktır) amaçlarını gerçekleştirmek ve bu Sözleşme hükümlerinin uygulanmasını sağlamak amacıyla, Sözleşmenin IV. bölümüne göre kurulan İnsan Hakları Komitesine (bundan böyle Komite diye anılacaktır), bu Protokolde düzenlendiği gibi, Sözleşmede yer alan hakların ihlalden mağdur olduğunu iddia eden bireylerden gelen şikayetleri alma ve değerlendirme yetkisi tanınmasının uygun olduğunu dikkate alarak;

Aşağıdaki hükümlerde anlaşmışlardır:

Madde 1

Bu Protokole Taraf haline gelen Sözleşmeye Taraf bir Devlet, kendi egemenlik yetkisine tabi bulunan ve Sözleşmede düzenlenen haklarının bu Taraf Devlet tarafından ihlal edildiğini iddia eden bireylerin yapacağı şikayetleri Komitenin alma ve değerlendirme yetkisini tanır. Komite, Sözleşmeye Taraf olup da bu Protokole taraf olmayan bir Devlet hakkında yapılan şikayetleri alamaz.

Madde 2

1. Maddenin hükümlerine tabi olarak, Sözleşmede belirtilen haklarından birinin ihlal edildiği iddiasında bulunan ve bütün iç hukuk yollarını tüketen bireyler, inceleme yapması için Komiteye yazılı şikayette bulunabilirler.

Madde 3

Komite, bu Protokole göre yapılan şikayetlerden imzasız olanları veya şikayette bulunma hakkının kötüye kullanılması şeklinde nitelediği şikayetleri veya Sözleşmenin hükümlerine uymayanları kabul edilemez bulur.

Madde 4

1. Komite, üçüncü madde hükümleri çerçevesinde bu Protokole göre kendisine yapılan bir şikayeti, Sözleşmenin bir hükmünü ihlal ettiği iddia edilen ve bu Protokole Taraf bulunan Devletin dikkatine getirir.

2. Şikayeti alan Devlet altı ay içinde, olayı açıklığa kavuşturan yazılı açıklamaları veya beyanları, eğer varsa bu Devlet tarafından olayın çözümü için alınmış olabilecek tedbirleri Komiteye sunar.

Madde 5

1. Komite bu Protokole göre aldığı şikayetleri, birey ve ilgili Taraf Devletin kendisine sundukları bütün yazılı bilgilerin ışığında inceler.

2. Komite bir bireyden aldığı şikayetin aşağıdaki koşullara sahip olduğunu tespit edememişse inceleme yapamaz:

a) Aynı konu başka bir uluslararası soruşturma veya çözüm usulüne göre incelenmekte değildir;

b) Birey varolan bütün iç hukuk yollarını tüketmiştir. İç hukuk yollarının uygulanması makul olmayacak ölçüde uzun sürecek ise, bu şartın yerine getirilmesi aranmaz.

3. Komite bu Protokole göre şikayetleri incelerken kapalı toplantılar yapar.

4. Komite kendi görüşünü ilgili Taraf Devlete ve şikayetçi bireye gönderir.

Madde 6

Komite, Sözleşmenin 45. maddesine göre hazırlayacağı yıllık raporuna, bu Protokole göre yaptığı faaliyetlerin bir özetini dahil eder.

Madde 7

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun, Sömürge Ülkelerine ve Halklarına Bağımsızlık Verilmesi hakkındaki Bildiri ile ilgili 14 Aralık 1960 tarihinde kabul ettiği 1514 (XV) sayılı kararındaki amaçların yerine getirilmesinin beklenmesi süresince, bu Protokol'ün hükümleri bu halklara Birleşmiş Milletler Şartı, Birleşmiş Milletler ve ihtisas kuruluşları kapsamındaki diğer uluslararası sözleşmeler ve belgelerle tanınan başvuru hakkını hiç bir biçimde sınırlamaz.

Madde 8

1. Bu Protokol, Sözleşmeyi imzalamış olan Devletlerin imzasına açıktır.

2. Bu Protokol, Sözleşmeyi onaylamış veya Sözleşmeye katılmış Devletlerin onayına tabidir. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine tevdi edilir.

3. Bu Protokol, Sözleşmeyi onaylamış veya Sözleşmeye katılmış her Devletin katılımına açıktır.

4. Katılımlar, katılım belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine tevdi edilmesinden itibaren hüküm ifade eder.

5. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, bu Protokolü imzalayan veya Sözleşmeye katılan bütün Devletleri, kendisine tevdi edilen her bir onay veya katılım belgesi hakkında bilgilendirir.

Madde 9

1. Bu Protokol, Sözleşmenin yürürlüğe girmesine bağlı olarak, onuncu onay veya katılım belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine tevdi edilmesinden üç ay sonra yürürlüğe girer.

2. Onuncu onay veya katılım belgesinin tevdi edilmesinden itibaren, bu Protokolü onaylayan her bir Devlet için Protokol, kendi onay veya katılma belgesinin tevdi edilmesinden üç ay sonra yürürlüğe girer.

Madde 10

Bu Protokolün hükümleri Federal Devletlerin her tarafında hiç bir sınırlama veya istisnaya tabi olmaksızın uygulanır.

Madde 11

1. Bu Protokole Taraf her bir Devlet, Protokolün değiştirilmesi hakkında bir önerge hazırlayabilir ve bunu Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine iletebilir. Genel Sekreter, değişiklik önermelerini, Taraf Devletlerin katılımıyla bu önergelerin incelenmesi ve oylanması amacıyla bir konferans düzenlenmesini destekleyip desteklemediklerini bildirmeleri talebiyle, bu Protokole Taraf

Devletlere iletir. Taraf Devletlerin en az üçte birinin böyle bir konferansın düzenlenmesini desteklemeleri halinde, Genel Sekreter Birleşmiş Milletler himayesinde bir konferans düzenler. Konferansa katılan ve oy kullanan Taraf Devletlerin oyçokluğuyla kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun onayına sunulur.

2. Protokolde yapılan değişiklikler, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylandıktan ve bu Protokole Taraf Devletlerin üçte ikisi tarafından kendi anayasal usullerine uygun olarak kabul edildikten sonra yürürlüğe girer.

3. Protokolde yapılan değişiklikler yürürlüğe girdiğinde, değişiklikleri kabul eden Devletleri bağlar; diğer Taraf Devletler mevcut Protokolün hükümleriyle ve daha önce kabul ettikleri değişiklik hükümleriyle bağlı olmaya devam ederler.

Madde 12

1. Bir Taraf Devlet her zaman, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine hitaben yazılı bir bildirim göndererek bu Protokolden çekildiğini bildirebilir. Çekilme, bu bildirimden Genel Sekreter tarafından alınmasından üç ay sonra yürürlüğe girer.

2. Protokolden çekilme, bildirim yürürlüğe girmesinden önce, bu Protokolün 2. maddesine göre sunulmuş olan şikayetlere Protokol hükümlerinin uygulanmasının sürdürülmesini engellemez.

Madde 13

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri bu Protokolün 8. maddesinin 5. fıkrasına göre yapılan bildirimlere bağlı olmaksızın, Sözleşmenin 48. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen bütün Devletleri şu konular hakkında da bilgilendirir:

a) Sekizinci maddeye göre yapılan imzalar, onaylar ve katılmalar;

b) Bu Protokolün dokuzuncu maddesine göre yürürlüğe girme tarihi ve 11. maddesine göre yapılan değişikliklerin yürürlüğe girme tarihi;

c) 12. maddeye göre Sözleşmeden çekilme bildirimleri.

Madde 14

1. Bu Protokolün eşit ölçüde orijinal olan Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri, Birleşmiş Milletlerin arşivinde saklanır.

2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, bu Protokolün onaylı örneğini Sözleşmenin 48. maddesinde belirtilen Devletlere iletir.

BEYANLAR

BİRİNCİ BEYAN:

"The Republic of Turkey declares that the three declarations and the reservation made by the Republic to the International Covenant on Civil and Political Rights shall also apply to the present Optional Protocol"

"Türkiye Cumhuriyeti, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye ilişkin üç beyanının ve Sözleşmeye koyduğu çekincenin bu ihtiyari Protokol için de geçerli olduğunu beyan eder."

İKİNCİ BEYAN:

"The Republic of Turkey interprets article 1 of the Protocol as giving the Committee the competence to receive and consider communications from individuals subject to the jurisdiction of the Republic of Turkey who claim to be the victims of a violation by the Republic of any of the rights set forth in the Covenant."

"Türkiye Cumhuriyeti, Protokol'ün birinci maddesini, Komiteye, Sözleşme'de yer alan haklardan herhangi birinin Türkiye Cumhuriyeti tarafından ihlal edilmesinden dolayı mağdur olduğunu iddia eden, Türkiye Cumhuriyeti'nin yargı yetkisine bağlı bireylerin şikayetlerini alma ve inceleme yetkisi verdiği şeklinde yorumlar."

ÇEKİNCELER

"The Republic of Turkey formulates a reservation concerning article 5 paragraph 2 (a) of the Protocol to the effect that the competence of the Committee:

a) shall not apply to communications from individuals if the same matter has already been considered or is being considered under another procedure of international investigation or settlement.

b) shall be limited to communications concerning alleged violations which result either from acts, omissions, developments or events that may occur within the national boundaries of the territory of the Republic of Turkey after the date on which the Protocol enters into force for the Republic of Turkey, or from a decision relating to acts, omissions, developments or events that may occur within the national boundaries of the territory of the Republic of Turkey after the date on which the Protocol enters into force for the Republic of Turkey.

c) shall not apply to communications by means of which a violation of article 26 of the International Covenant on Civil and Political Rights is reprimanded, if and insofar as the reprimanded violation refers to rights other than those guaranteed under the aforementioned Covenant."

"Türkiye Cumhuriyeti, Protokol'ün 5/2 (a) sayılı maddesine, Komite'nin yetkisinin:

a) bireyler tarafından iletilen şikayete konu sorunun, başka bir uluslararası çözüm veya soruşturma usulü tarafından, zaten incelenmiş veya incelenmekte olduğu durumlara ilişkin şikâyet bildirimlerini kapsamadığı,

b) Protokol'ün Türkiye Cumhuriyeti açısından yürürlüğe girdiği tarihten sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal sınırları içerisinde meydana gelebilecek fiiller, ihmaller, gelişmeler veya olaylardan kaynaklanan ihlal iddialarına ilişkin şikâyet bildirimleri veya Protokol'ün Türkiye Cumhuriyeti açısından yürürlüğe girdiği tarihten sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal sınırları içerisinde meydana gelebilecek fiiller, ihmaller, gelişmeler veya olaylara ilişkin bir karardan kaynaklanan ihlal iddialarına ilişkin şikâyet bildirimleri ile sınırlı olduğu,

c) Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 26. maddesinin ihlal edildiği iddiasını taşıyan şikâyetlerde, söz konusu Sözleşme'de garanti altına alınan haklar dışındaki haklara atf yapılan ihlal iddialarına ilişkin şikâyet bildirimlerini kapsamadığı

yönünde çekince koyar."

